

شهر خلاق، طبقه خلاق

نیمرخ شهر - ۱۰

دکتر حسن اشتری، حافظ مهدنژاد

النشارات تيسا

به نام آنکه جان را فکرت آموخت
چسراغ دل به نور جان برافروخت

سرشناسه	:	اشتری، حسن
عنوان و نام پدیدآور	:	شهر خلاق، طبقه خلاق / نویسنده: حسن اشتری، حافظ مهدزاد؛ به سفارش اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران
مشخصات نشر	:	تهران: تیا، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	:	۷۵ ص؛
فروست	:	نگاشت شهر: ۳۳.
فروست	:	شهرنوی: ۱۷.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۶۶۶۲-۳۵-۰۰ ریال؛ ۰۰۰-۳۵-۶۰۰-۶۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیبا
موضوع	:	شهرسازی
موضوع	:	فرهنگ و تکنولوژی
موضوع	:	اندیشه و تفکر خلاق
موضوع	:	شهرسازی - نوآوری
موضوع	:	شهرسازی - جنبه‌های اقتصادی
شناسه افزوده	:	مهدزاد، حافظ، ۱۳۶۴-
شناسه افزوده	:	عماری، حسن، ۱۳۵۷- . ناظر علمی
شناسه افزوده	:	شهرداری تهران؛ اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی
ردمبندی کنگره	:	۱۳۹۱ ش ۹ / ۱۵ الق / ۱۶۶ / ۱۳۳
ردمبندی دیویی	:	۳۰۷/۱۳۱۶
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۰۳۵۸۳۷

معاونت امور اجتماعی و فرهنگی
اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی

شهر خلاق، طبقه خلاق

مطالعات شهری: نهمین شماره ۱۰

نویسندگان: دکتر حسن اشتری، حافظ مهدنژاد

سفارش دهنده: اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران

ناظر علمی: دکتر حسن عماري

مدیر تولید: سید محمدرضا بهلول

کارشناسان داخلی: مریم صوفی، فاطمه کاکویی

چاپ اول، زمستان ۱۳۹۱

شماره نشر: ۳۵

صفحه‌آرایی: کارگاه ساغر مهر

ویراستار: فائزه مرادی‌زاد

طراحی جلد: مهراون مستوفی

لیتوگرافی: کارا

چاپ: قرارنگ

صحافی: نگاد

ناظر فنی چاپ: مصطفی شریفی

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۶۲-۳۵-۰

همه حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ است

استفاده از مطالب با ذکر منبع بلااشکال است

انتشارات تیسّا

تهران، میدان بهارستان، خیابان ظهیرالاسلام، پلاک ۶، واحد ۳، تلفن: ۳۳۹۹۲۳۳، ۳۳۹۹۲۴۰

www.Teesa.ir

iTeesa@mail.com

فهرست

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
۱۱	اهمیت اقتصاد فرهنگی
۱۹	نظریه طبقه خلاق
۱۹	پیشینه نظریه طبقه خلاق
۲۱	فرایندهای تأثیر گذار در پیدایش ایده شهر خلاق
۳۳	تفاوت شهر دیجیتالی و فیزیکی
۳۶	اجتماعی - فرهنگی
۳۷	مفهوم نظریه طبقه خلاق و شهر خلاق
۴۸	نقش سرمایه خلاق در رشد اقتصاد
۵۰	عناصر کلیدی شهر خلاق
۵۱	اکوسیستم خلاق
۵۳	صنایع خلاق - اقتصاد
۵۵	۱. میراث و اصطلاحات فرهنگی متنی
۵۵	۲. آثار هنری
۵۵	۳. صنایع فرهنگی
۵۶	۴. فعالیت‌های خلاق
۵۷	مکان - فضاهاى خلاق
۵۹	ویژگی‌های خلاق
۶۱	افراد - استعدادهاى خلاق
۶۲	نکات کلیدی درباره طبقه خلاق
۶۲	دیدگاه منتقدان و موافقان نظریه شهر خلاق

۶۵	..... نمونه‌های عملیاتی شهر خلاق
۶۹	..... نتیجه‌گیری
۷۳	..... کتابنامه

www.ketab.ir

پیشگفتار

در عصر پسامدرن، اقتصاد فرهنگی نقش حائز اهمیتی در توسعه اقتصادی شهرهای جهان دارد. شاهد این امر حضور پررنگ متغیرهای اقتصاد فرهنگی در برنامه‌های تحول اقتصادی شهرهای جهان است. هنر، موسیقی، تئاتر، رسانه‌های خوری و دیجیتال، گردشگری شهری، ویدئو، کامپیوتر، تبلیغات و برگزاری رویدادها و فستوال‌های بین‌المللی از جمله متغیرهای تأثیرگذار اقتصاد فرهنگی به شمار می‌آیند. در همین راستا در سده بیست و یکم، جذب نخبگان و استعداد‌های خلاق به یکی از مهم‌ترین ابزارهای شهرها برای رشد و پیشرفت اقتصادی تبدیل شده است. در این راستا، نظریه شهر خلاق توسط ریچارد فلوریدا مطرح گردید که در آن ظهور عصر خلاق در شکل انقلاب اجتماعی مهارنشده معرفی شده است. به باور این نظریه، جذب افراد خلاق موجب قدرتمند شدن شهرها و بالندگی اقتصادی آن می‌گردد. نظریه شهر خلاق فلوریدا برخلاف جدید بودنش، به سرعت در میان دانشمندان، جغرافی‌دانان و پژوهشگران شهری مورد پذیرش قرار گرفته است. بر همین مبنا، پژوهش حاضر برای اولین بار با استفاده از به‌روزترین منابع معتبر لاتین اقدام به تشریح نقش نظریه طبقه خلاق در پویای اقتصاد فرهنگی کرده است. افزون‌براین، ضمن واکاوی نظریه شهر خلاق و

مهم‌ترین متغیرهای آن، به منظور کاربردی کردن پژوهش به تشریح تجربیات جهانی این موضوع در قالب مطالعه موردی نیز پرداخته است. هدف این پژوهش، تبیین نقش انکارنشدنی نخبگان در توسعه شهرها و ضرورت توجه به حفظ نخبگان و استعدادهای خلاق کشورمان است. نتایج پژوهش، نشان‌دهنده آن است که جذب نخبگان منجر به خلاقیت، نوآوری و جهش اقتصادی شهرها می‌گردد، و این امر به پویای اقتصاد فرهنگی شهرها می‌انجامد. در کانون تمرکز نظریه شهر خلاق، موضوعاتی از قبیل: فناوری، استعداد و تسامح و تساهل مطرح است و شاخص‌های شهر خلاق شامل تعداد مراکز علمی - پژوهشی و دانشگاهی، مراکز هنری - فرهنگی مختلف، فضاهای مدنی و عمومی، تنوع قومیت‌ها و نژادها و مکان‌های شهری مملو از جمعیت است؛ همچنین در جهان به شدت رقابتی امروز، آن دسته از شهرها موفق به جذب نخبگان می‌گردند که از تنوع تسامح و تساهل بیشتری برخوردار باشند. نقش طبقه خلاق در پویای اقتصاد فرهنگی مربوط به متغیر تسامح و تساهل است؛ به این معنا که شهرها با ترویج فرهنگی باز، چند ملیتی، تکرار و تسامح‌گرا قادر به جذب نخبگان و به تبع آن پیشرفت و توسعه اقتصادی می‌گردند.

دکتر علی اصغر محکی

مدیرکل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران

در جهان آینده خلاقیت ضرورت است، به عنوان چیزی که باید باشد، نه چیزی که بودنش خوب است. بین شهری شکوفا و سرزندگی بخش خلاق آن شهر رابطه مستقیم وجود دارد.

(پیشگفتار طرح خلاق تورنتو)

فعالیت‌های فرهنگی و هنری که در گذشته فرض می‌شد، اثراتی جانبی بر شکوفایی اقتصادی دارند؛ امروزه جایگاه بسیار مهمی از جانب سیاست‌گذاران و سرمایه‌گذاری عمومی کسب کرده‌اند. لاندی^۱ بر محیط فرهنگی به عنوان مجموعه‌ای از زمینه‌های اقتصادی و نهادی تأکید می‌نماید و در این زمینه، کانون تمرکز فلوریدا بر فضای کالبدی محیط از قبیل مکان‌های عمومی، مدنی و رستوران‌ها متمرکز شده است (رابرت، ۲۰۰۶: ۳۳۱). به سخن دیگر، در بررسی شیوه‌هایی که در آن نهادها و فرایندهای فرهنگی بر جنبه‌های سیاسی و اقتصادی جامعه تأثیر داشته‌اند، علاقه روزافزونی به فرهنگ شکل گرفته است. به موازات زمینه فرهنگی فعالیت‌های اقتصادی، ابعاد اقتصادی فرهنگ دیدگاه مهمی است که جهش فرهنگی را بر مبنای علوم اجتماعی تعریف می‌کند.

حقیقت امر آن است که عتیقه‌ها و هنرهای با کیفیت و بسیار گران، نشان‌دهنده اقتصاد خدماتی و کالاهای فرهنگی ویژه‌ای هستند (کیم و شرت، ۲۰۰۸). جیمسون^۱ (۱۹۹۱) معتقد است که در آخرین مرحله سرمایه‌داری، مفاهیم و معانی نمادین، تعیین‌کننده ارزش اقتصادی کالاها هستند. به اعتقاد جیمسون، در فرهنگ مصرفی فرانوگرایی، راهبرد تحمیل نمادگرایی، معانی، ارزش‌ها و عواطف بر کالاها موجب ابهام در مرز بین تصور این کالاها و واقعیت عینی‌شان شده است (همان). اندیشمندانی نظیر سارون زوکین و آلن اسکات نیز بر اهمیت ارزش نمادین تولیدات تأکید کرده‌اند، به اعتقاد آنها، تولیدات نشان‌دهنده ایده‌ها و صاحبان شرکت‌هاست. در این میان، اهمیت شهرها به عنوان مراکز خلاقیت و نوآوری به‌شدت توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان را به خود جلب نموده است؛ به این معنا که در این عصر، دانش و خلاقیت جایگزین منابع طبیعی و کارایی نیروی کار فیزیکی به عنوان منبع ایجاد ثروت و رشد اقتصادی شده‌اند. در این عصر نوین، سرمایه انسانی یا خلاق به عمده‌ترین عوامل مؤثر بر تولید تبدیل شده‌اند. به گفته پائول رابرت، عمده‌ترین عامل رشد مشتمل بر یکپارچگی در اقتصادی که حاوی تعداد زیادی از افراد باشد، نیست، بلکه یکپارچگی در اقتصادی است که دربرگیرنده میزان بسیار زیادی از سرمایه انسانی و خلاق است.

در این میان، ظهور نظریه طبقه خلاق و شهر خلاق موجب اهمیت یافتن روزافزون اقتصاد فرهنگی در پژوهش‌ها و تحقیقات علوم شهری و به‌ویژه اقتصاددانان شهری شده است؛ چنان‌که به حق باید گفت در اقتصاد دانش‌محور سده بیست‌ویکم، خلاقیت نقش حائز اهمیتی در